

RECEPȚIONAT

Agenția Națională pentru Cercetare
și Dezvoltare _____

_____ 2024

AVIZAT

Secția AȘM _____

_____ 2024

RAPORT ȘTIINȚIFIC ANUAL

pentru etapa 2023

privind implementarea proiectului din cadrul
Programului de Stat (2020–2023)

Proiectul "Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității
agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020-2023"

Cifrul proiectului 20.80009.0807.16

Prioritatea Strategică Provocări societale

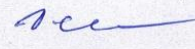
Prorector pentru cercetare și parteneriate

COCIUG Victoria

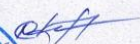
Consiliul științific/Senatul

COCIUG Victoria

Conducătorul proiectului

STRATAN Alexandru

L.Ș.

Chișinău 2024

CUPRINS:

1. Scopul și obiectivele etapei 2023
2. Acțiunile planificate și realizate în 2023
3. Rezumatul activității și a rezultatelor obținute în proiect 2023 în limba română (Anexa nr. 1)
4. Rezumatul activității și a rezultatelor obținute în proiect 2023 în limba engleză (Anexa nr. 1)
5. Impactul științific/social și/sau economic al rezultatelor științifice obținute
6. Diseminarea rezultatelor obținute în proiect 2023:
  - Lista publicațiilor științifice 2023 (Anexa nr. 2)
  - Lista participărilor la conferințe
  - Promovarea rezultatelor cercetărilor obținute în proiect în mass-media
7. Executarea devizului de cheltuieli (Anexa nr. 3)
8. Componența echipei proiectului pentru anul 2023 (Anexa nr. 4)
9. Informații suplimentare (Anexa nr.5)

1. Scopul etapei 2023 conform proiectului depus la concurs

Determinarea efectelor politicii agricole asupra dezvoltării și creșterii competitivității exploatațiilor agricole din Republica Moldova

2. Obiectivele etapei 2023

1. Cercetarea efectelor politicilor agricole asupra evoluției fermelor și piețelor.
2. Elaborarea tarifelor de costuri pentru anul 2023 privind serviciile (produsele) pentru fitotehnie și zootehnie.
3. Elaborarea normativelor veniturilor nete pentru zonele Nord, Centru și Sud, obținute în cadrul gospodăriilor țărănești și gospodăriilor casnice auxiliare.
4. Elaborarea a 6 proiecte investiționale de tip model pentru sub-ramurile selectate ale agriculturii.
5. Diseminarea rezultatelor obținute.

3. Acțiunile planificate pentru realizarea scopului și obiectivelor etapei 2023

1. **Obiectivul 1. Cercetarea efectelor politicilor agricole asupra evoluției fermelor și piețelor.**
  - Analiza politicilor agricole actuale ale Republicii Moldova și elaborarea recomandărilor privind îmbunătățirea acestora.
2. **Obiectivul 2. Elaborarea tarifelor de costuri pentru anul 2023 privind serviciile (produsele) pentru fitotehnie și zootehnie.**
  - Actualizarea anuală a bazei metodologice privind calculul tarifelor de costuri, ce include: actualizarea prețurilor de piață la inputurile utilizate în procesul de producție, a prețurilor noi la combustibil și lubrifianți, componența actualizată a parcului utilizat de tractoare, combine, automobile, etc., remunerarea muncii, plăți de arendă, plățile impozitelor, contribuții de asigurări sociale, de asigurare medicală obligatorie, etc.
  - Elaborarea tarifelor de costuri ale serviciilor și produselor agricole în sectorul fitotehnic și zootehnic.
3. **Obiectivul 3. Elaborarea normativelor veniturilor nete pentru zonele Nord, Centru și Sud, obținute în cadrul gospodăriilor țărănești și gospodăriilor casnice auxiliare.**
  - Analiza datelor statistice privind suprafața terenurilor însămânțate plus plantațiile multianuale pentru anul 2022, pe zonele geografice Nord, Centru și Sud, precum și în medie pe republică pentru gospodăriile țărănești (de fermier) și gospodăriile casnice auxiliare, recolta medie a culturilor agricole pentru anul 2022, prețurile medii de vânzare a produselor agricole vândute de către gospodăriile țărănești (de fermier) și gospodăriile casnice auxiliare pentru anul 2022, pe zonele geografice Nord, Centru și Sud, precum și în medie pe republică.

- Elaborarea normativelor veniturilor nete pentru zonele Nord, Centru și Sud, obținute în cadrul gospodăriilor țărănești și gospodăriilor casnice auxiliare.

4. *Obiectivul 4. Elaborarea a 6 proiecte investiționale de tip model pentru sub-ramurile selectate ale agriculturii.*

- Elaborarea și ajustarea structurii proiectelor investiționale de tip model în funcție de culturile selectate.
- Identificarea produselor / culturilor din cadrul sectorului vegetal, horticola și zootehnic pentru elaborarea proiectelor investiționale aferente pentru anul 2023.
- Elaborarea propriu-zisă a 6 proiecte investiționale de tip model

5. *Obiectivul 5. Diseminarea rezultatelor obținute.*

- Elaborarea publicațiilor științifice;
- Organizarea unei mese rotunde;
- Organizarea secțiunii "Economie rurală și sporirea rezilienței sectorului agrar" în cadrul ediției anuale a Conferinței Internaționale "Creșterea Economică în Condițiile Globalizării", ediția 2023;
- Plasarea informațiilor pe site-ul www.ince.md;
- Participarea la evenimente științifice naționale și internaționale.

4. Acțiunile realizate

1. *Obiectivul 1. Cercetarea efectelor politicilor agricole asupra evoluției fermelor și piețelor.*

- Au fost cercetate principalele documente de politici aferente sectorului agricol al Republicii Moldova, inclusiv Strategiile pentru perioadele 2014 – 2020 și 2023 – 2030, documentele ce țin de sprijinul sectorului (subvenționarea), alte documente aferente.
- Au fost elaborate o serie de recomandări pentru impulsivarea competitivității sectorului agricol al Republicii Moldova.

2. *Obiectivul 2. Elaborarea tarifelor de costuri pentru anul 2023 privind serviciile (produsele) pentru fitotehnie și zootehnie.*

- A fost actualizată baza metodologică privind calculul tarifelor de costuri, raportată la condițiile actuale ale anului 2023.
- Au fost actualizate prețurile de piață la inputurile utilizate în procesul de producție.
- Au fost actualizate prețurile noi la combustibil și lubrifianți necesare efectuării calculului tarifelor de costuri.
- A fost actualizată componența parcului de tractoare, combine, automobile, etc.
- Au fost calculate plățile pentru remunerarea muncii, plățile de arendă, plățile impozitelor, contribuții de asigurări sociale, cele de asigurare medicală obligatorie, etc.
- Au fost elaborate tarifele de costuri ale serviciilor și produselor agricole în sectorul fitotehnic și zootehnic pentru anul 2023.

3. Obiectivul 3. Elaborarea normativelor veniturilor nete pentru zonele Nord, Centru și Sud, obținute în cadrul gospodăriilor țărănești și gospodăriilor casnice auxiliare.

- A fost efectuată analiza datelor statistice privind suprafața terenurilor însămânțate, plus plantațiile multianuale pentru anul 2022, pe zonele geografice Nord, Centru și Sud, precum și în medie pe republică pentru gospodăriile țărănești (de fermier) și gospodăriile casnice auxiliare, recolta medie a culturilor agricole pentru anul 2022, prețurile medii de vânzare a produselor agricole vândute de către gospodăriile țărănești (de fermier) și gospodăriile casnice auxiliare pentru anul 2022, pe zonele geografice Nord, Centru și Sud, precum și în medie pe republică.
- Au fost elaborate normativele veniturilor nete pentru zonele Nord, Centru și Sud, obținute în cadrul gospodăriilor țărănești și gospodăriilor casnice auxiliare.

4. Obiectivul 4. Elaborarea a 6 proiecte investiționale de tip model pentru sub-ramurile selectate ale agriculturii

- A fost elaborată, argumentată și ajustată structura proiectelor investiționale de tip model în funcție de culturile selectate.
- Au fost identificate produsele/culturile din cadrul sectorului vegetal, horticul și zootehnic pentru elaborarea proiectelor investiționale aferente pentru anul 2023.
- Au fost elaborate 6 proiecte investiționale de tip model.

5. Obiectivul 5. Diseminarea rezultatelor obținute.

- Au fost elaborate 35 publicații științifice.
- A fost organizată o masă rotundă cu genericul „Lansarea catalogului proiectelor investiționale de tip model pentru sectorul agricol”, 1 decembrie 2023.
- A fost organizată secțiunea ”Economie rurală și sporirea rezilienței sectorului agroalimentar” în cadrul ediției anuale a Conferinței Internaționale ”Creșterea Economică în Condițiile Globalizării”, ediția 2023.
- Informațiile privind tarifele actualizate de costuri și normativele veniturilor nete au fost plasate pe site-ul [www.ince.md](https://ince.md) (<https://ince.md/ro/noutci-i-evenimente/tarife/>).
- Membrii echipei de proiect au participat cu comunicări orale în cadrul a 28 de manifestări științifice (16 internaționale și 12 naționale).

5. Rezultatele obținute

1) Cercetarea efectelor politicilor agricole asupra evoluției fermelor și piețelor. Ținând cont de obținerea statutului de țară candidată la UE în anul 2022, Republica Moldova se asumă să armonizeze cadrul legal și politicile realizate cu prevederile acquis communautaire, iar politicile agricole naționale trebuie să fie aliniate obiectivelor Politicii Agricole Comune (PAC) a UE, urmărindu-se, în același timp, modernizarea sectorului. Astfel, pe lângă sprijinul fermierilor prin plăți directe și adoptarea măsurilor de integrare facilă pe piețele agricole, noua PAC aduce inclusiv contribuția agriculturii la obiectivele UE de mediu și climă, precum și un suport mai direcționat pentru fermele mai mici. Recomandările elaborate privind politicile agricole se axează pe îmbunătățirea politicilor agricole de modernizare a sectorului prin revizuirea măsurilor de sprijin public și a valorii Fondului Național pentru Dezvoltarea Agriculturii și Mediului Rural,

realizarea unei sinergii ridicate între cadrul național de reglementare aferent sectorului agricol, îmbunătățirea accesului micilor fermieri la sprijinul public prin programe specifice, îmbunătățirea capacităților instituționale ale Agenției de Intervenție și Plăți în Agricultură, perfecționarea sistemului de monitorizare și informare prin digitalizarea acestora și îmbunătățirea accesului la informații pentru jucătorii de piață.

2) Tarifele de costuri pentru anul 2023 privind serviciile (produsele) pentru fitotehnie și zootehnie. În cadrul etapei anului 2023, au fost efectuate actualizarea și perfectarea compartimentului I al ghidului practic „Tarife de costuri și normativele nete în agricultură” – Abordări metodologice privind calculul tarifelor de costuri în agricultură pentru gospodăriile mari și mijlocii și actualizarea și modificarea (conform condițiilor anului 2023) a compartimentului II al ghidului practic și anume - Considerații metodice privind calculul costurilor de producție și de comercializare a produselor agricole”. De asemenea, pe parcursul anului 2023 au fost elaborate 4792 tarife de costuri pentru:

- Culturi legumicole și cartofi - 370 tarife;
- Culturi multianuale (fructe și pomușoare) - 240 tarife;
- Struguri - 30 tarife;
- Operațiuni tehnologice mecanizate - 3171 tarife, din care: discuire – 243 un., arat – 297 un., cultivația totală – 180 un., boronire – 144 un., tăvălugire – 96 un., arat de desfundare – 36 un., arat în livezi – 48 un., arat în vii – 48 un., semănat – 474 un., cultivația între rânduri – 273 un., prelucrarea solului pe rând în livezi și vii – 36 un., lucrări de recoltare – 448 un., stropit – 306 un., lucrări de transport – 56 un., transportarea apei și soluției – 12 un., lucrări de transport cu automobile (camioane) – 32 un., lucrări de încărcare – 13 un., administrarea îngrășămintelor – 129 un., plantarea răsădii de legume și tutun – 24 un., operațiuni mecanizate pentru plantarea cartofului și altele – 5 un., recoltarea porumbului pentru siloz și masă verde – 99 un., recoltarea ierburilor pentru masa verde și fânaj – 81 un., cosirea în brazde și alte lucrări de recoltare – 51 un., cizelarea – 18 un., alte operațiuni mecanizate – 11 un., diferite lucrări mecanizate – 11 un.
- Produse zootehnice - 370 tarife;
- Produse agricole de câmp - 611 tarife, din care: culturi cerealiere și leguminoase boabe – 303 unități, culturi tehnice - 111 un., culturi furajere - 197 un.

3) Normativele veniturilor nete pentru zonele Nord, Centru și Sud, obținute în cadrul gospodăriilor țărănești și gospodăriilor casnice auxiliare. Elaborarea normativelor veniturilor nete, obținute de către gospodării mici de fermieri și gospodăriile casnice auxiliare în fitotehnie și în sectorul zootehnic în anul 2022 (conform HG nr. 514 din 10 mai 2007) – în total 18 normative, corespunzător pentru zonele geografice Nord, Centru și Sud. Normativele sunt transmise anual către Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, fiind aprobate prin Ordinul ministerului în Monitorul Oficial.

4) Elaborarea proiectelor investiționale de tip model pentru sub-ramurile selectate ale agriculturii

a) Proiect investițional de tip model în sectorul agrar – înființarea unei livezi intensive de vișin. Proiectul este dedicat plantării unei livezi intensive de vișin și vine în sprijinul fermierilor ce doresc să inițieze o afacere în această direcție. Scopul acestuia este de a oferi un suport științific bine argumentat pentru fermieri, asociații de producători privind efectuarea unei investiții în agricultură

și anume, înființarea unei plantații multianuale intensive de vișin. Plantația de vișin este proiectată pe o suprafață de 8 hectare, plantate în mod intensiv, ce va aduce avantaje economice ca urmare a unei productivități mai înalte. Proiectul este prevăzut pentru o durată de cel puțin 18 ani (deși longevitatea unei astfel de livezi poate ajunge și la 25-30 de ani) și include în sine înființare livezii intensive de vișin, cu prima roadă în anul cinci după înființare, atingând o recoltă de 9 tone la hectar. Ulterior, urmează 3 ani consecutivi, când roada va crește semnificativ pe an ce trece, în anul 8 atingând o recoltă de 22,5 tone/ha. Mărimea cheltuielilor operaționale pentru primul an de rod deplin a livezii vor constitui 1 047 120 MDL pentru suprafața totală de 8 ha sau a câte 130 890 MDL în calcul la 1 ha de suprafață. În cadrul calculelor proiectului dat stau două presupuneri. La baza primei presupuneri se consideră că din cauza majorării prețului pentru toate consumurile necesare producerii (combustibil, produse chimice, salarii, etc.), cheltuielile operaționale vor fi majorate cu 4% anual, însă, și prețul produsului comercializat la fel va înregistra creșteri de preț cu 4% anual. În urma calculelor date se ajunge la un rezultat unde rambursarea cheltuielilor investiționale vor fi atinse în anul 8 de activitate a proiectului investițional. A doua presupunere constă în faptul că se admite o rată de actualizare de 14% care întruchipează în sine un procent de rambursare a creditului investit sau apariția unor riscuri care la momentul de față nu au fost luate în considerație. Astfel, în urma calculelor s-a constatat că rambursarea investițiilor va fi atinsă în 11 ani. Astfel rata internă de actualizare sau rata internă de recuperare care delimitează un proiect investițional profitabil de unul ne profitabil pentru proiectul dat este de 19,5%. În asemenea condiții până la finele proiectului toate cheltuielile investiționale vor fi rambursate.

b) Proiect investițional de tip model în sectorul agrar - înființarea livezii intensive de cais. Agricultură, și implicit, sectorul horticol sunt supuse unor ample transformări, ca urmare a procesului de reformă și transformare economică de-a lungul anilor. Sectorul horticol este menit să furnizeze produse cu valoare adăugată și cu pondere considerabilă în export. Producerea culturilor cu valoare înaltă, în special a fructelor de caise, oferă cel mai bun potențial pentru creșterea profiturilor și veniturilor în spațiile rurale. În ultima perioadă se înregistrează o tendință pozitivă privind suprafețele de cais, astfel, comparativ cu anul 2016 suprafețele de cais au crescut cu 23,4%. Acest fapt este demonstrat prin interesul acordat de către antreprenori prin înființarea plantațiilor moderne de cais. Ca urmare a creșterii suprafețelor alocate producerii fructelor de caise și creșterii productivității la hectar, volumul de producere este în continuare creștere. Recolta globală de caise, comparativ cu anul 2017 a fost de 2 ori mai mare, astfel, în anul 2021 recolta de caise a constituit 5558 tone. Totodată, recolta medie de caise în livezile clasice este între 3 și 6 tone de fructe la hectar, comparativ cu livezile intensive irigate, unde recolta medie este de circa 20 tone per hectar. Scopul proiectului investițional este implementarea în cadrul întreprinderii agricole a unui sistem modern de înființare și exploatare a livezii de cais, caracterizat prin aplicarea unor metode și tehnici eficiente de lucrare cu un consum minim de muncă și costuri mici de exploatare, pentru producerea fructelor de cais calitative și competitive pe piață, generând fluxuri interne de bunuri, cunoștințe, transfer tehnologic etc. Costul inițial al investiției (Inițial Cost), este un element important, ce reprezintă suma necesară pentru a iniția un proiect investițional. Pentru înființarea și întreținerea plantațiilor pomicele de cais până la intrarea pe rod, este necesară planificarea riguroasă a investițiilor. Iar pentru primii ani (I și II) sunt necesare cele mai multe investiții, iar pe parcursul primilor 4 ani, valoarea cheltuielilor de investiții doar crește. Din punct de vedere al efectuării

cheltuielilor, presiunea cea mai mare se atestă în perioada de înființare a livezii de cais, iar investițiile necesare pentru o suprafață de 10 ha constituie 1475320,0 lei. Conform calculelor efectuate, proiectul reprezintă o afacere profitabilă cu o perioadă rezonabilă de recuperare a investițiilor efectuate. Astfel, la rata inflației de 0%, recuperarea investițiilor se prognozează pentru anul 5 de la demararea proiectului, iar la o rată de actualizare de 27% - în anul 7, ceea ce acordă investiției un grad bun de rentabilitate și eficiență. Proiectul este realizat reieșind din sursele proprii, gestionând terenuri agricole, ceea ce sporește indicele de profitabilitate a acestuia. Prețul de piață al acestui proiect constituie 3039531,18 lei. Drept urmare, proiectul reprezintă o afacere profitabilă cu o perioadă rezonabilă de recuperare a investițiilor și poate fi acceptat de potențialii investitori.

c) Proiect investițional de tip model în sectorul agrar - înființarea livezii intensive de piersic. Astăzi, sectorul horticola înregistrează o creștere atât a volumului de producție, cât și a exporturilor, în special, ca efect al eforturilor producătorilor agricoli, dar și a autorităților prin implementarea politicii de subvenționare. În perioada anilor 2015-2021 suprafața plantațiilor de piersici, conform datelor BNS este în scădere cu 57,6%, de la 3681 mii ha în anul 2015, până la 1562 mii ha în 2021. Pentru sectorul horticola selectarea soiurilor este un element cheie, deoarece alegerea corectă a acestora permite producătorului să-și garanteze piața de desfacere și o recoltă calitativă și competitivă. Proiectul este prevăzut pe o durată de 16 ani și va include în sine înființarea livezii intensive de piersici care vor intra în rod începând cu anul patru de la înființare, cu o recoltă inițială de aproximativ 10 tone la hectar, cu o creștere a acesteia până în anul șase, constituind aproximativ 31,3 tone la hectar. De asemenea, un moment important este că în cadrul proiectului investițional toate sursele financiare vor fi constituite din capitalul propriu al investitorului (fondatorului sau a membrilor asociați). Conform calculelor efectuate, Proiectul investițional de tip model în domeniul agrar – înființarea unei livezi intensive de piersic, reprezintă o afacere profitabilă cu o perioadă rezonabilă de recuperare a investițiilor efectuate. Astfel, Present Value depășește ca valoare Costurile Investiționale, iar Net Present Value depășește semnificativ valoarea zero la o rată de actualizare de 20%. Din aceste motive, proiectul poate fi acceptat de potențialii investitori. La o rată a inflației de 0%, recuperarea investițiilor se prognozează pentru anul 5 de demarare a proiectului, iar la o rată de actualizare de 20% - în anul 7, ceea ce acordă investiției un grad bun de rentabilitate și eficiență. Valoarea proiectului investițional constituie, totodată, și prețul de piață al acestuia, ce este egală cu 7 100 784,42 MDL. Acest proiect vine în ajutorul antreprenorilor ce doresc să dezvolte o activitate economică bazată pe producerea și creșterea volumelor producției de fructe calitative și competitive, pentru a asigura necesitățile interne cât și a volumelor pentru export.

d) Proiect investițional de tip model în sectorul agrar – înființarea unei ferme de creștere a porcilor la carne. Scopul proiectului este de a oferi un suport științific bine argumentat pentru fermieri, asociații de producători privind efectuarea unei investiții în agricultură și anume, creșterea porcinelor și comercializarea cărnii de porc. Calculele efectuate în cadrul proiectului vor permite luarea unei decizii cât mai obiective privind procesul de investiții sau, prin comparație cu alte domenii sau proiecte investiționale, vor ajuta agricultorul să selecteze cea mai optimă soluție privind demararea unei afaceri. Proiectul respectiv implică luarea în calcul a o serie de riscuri, începând cu riscuri de producere și finalizând cu riscuri financiare. Anume acest aspect îi oferă un avantaj competitiv comparativ cu alte proiecte din domeniu. Abordarea generală a proiectului demonstrează că o afacere în producerea și procesarea producției animaliere poate fi profitabilă în

condițiile unui nivel investițional suficient și grad de asigurare complet cu mijloace de producție. Acesta este asigurat suficient din punct de vedere tehnic și tehnologic și asigură o perioadă de recuperare de circa 3 ani. Prin calculele oferite proiectul oferă oportunitatea desfășurării unei afaceri în domeniul cu procesarea ulterioară a producțiilor animaliere obținute și este realizat reieșind din asigurarea bazei de furaje din surse proprii, gestionând terenuri agricole, ceea ce sporește indicele de profitabilitate a acestuia. Rentabilitatea producției în primul de activitate constituie circa 44%. Recuperarea capitalului investit atras din sursele interne pentru finanțarea proiectului dat constituie 24,5%. Prețul de piață al acestui obiect constituie 14 895 678 lei. În același timp, cererea producției de carne de porc în Republica Moldova este în creștere și, respectiv, circa 30 de ferme de tip intensiv, conform proiectului tipizat, ar asigura circa 448,1 tone de carne de porc în stare proaspătă.

e) Proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar – înființarea și exploatarea pepinierii pomicole a soiurilor de măr. Proiectul reflectă problemele, perspectivele de dezvoltare precum și acțiunile ce urmează a fi întreprinse de către un agent economic. Prin urmare, dezvoltarea unui sector pomicol modern și de durată nu poate avea loc fără asigurarea domeniului respectiv cu material săditor performant, care să corespundă cerințelor de ordin biologic, tehnic și economic. Scopul dat a fost plasat la baza constituirii proiectului-model investițional, și are menirea să aducă la cunoștința potențialilor producători de material săditor pomicol principalele generalități ce vizează partea tehnică, juridică și economică necesare desfășurării cu succes a procesului investițional. Înființarea și exploatarea plantațiilor industriale de producere a materialului săditor pomicol necesită investiții financiare consistente. Acest fapt este condiționat de asigurarea activității de producere cu utilaje mecanizate specializate lucrărilor date, a volumului mare de muncă manuală, a consumului major de materiale biologice, fitosanitare și de producere. În contextul dat, proiectul investițional de tip model – înființarea și exploatarea pepinierii pomicole soiuri de măr, are ca obiectiv de a familiariza și a aduce la cunoștința producătorilor agricoli autohtoni atât perspectivele economice a producerii și realizării materialului săditor pomicol de calitate superioară, cât și riscurile cu care se pot confrunta antreprenorii pe tot parcursul exploatării plantației de cultura dată. Ponderea cea mai mare a costurilor de producere în cadrul proiectului respectiv o constituie consumurile de materiale – 3851180 lei pentru primii doi ani de funcționare a proiectului sau 82,7 la sută din totalul consumurilor. La rândul său, ponderea cea mai mare a consumurilor materiale o constituie material săditor – 3465000 lei sau 74,4%. În ceea ce privește cheltuieli privind lucrări mecanizate și cele manuale, ele constituie (total, pentru primii doi ani de funcționare a proiectului) – 106139 lei sau 2,3% din suma totală a consumurilor directe și indirecte. Fiind evaluat ca un integrat, proiectul dat constituie un exemplu elocvent al agriculturii cu nivelul înalt de intensitate, deoarece mărimea unitară a investițiilor, calculate pe o suprafață de 1 ha, este destul de înaltă și constituie 946,05 mii lei/ha (4730,224 mii lei/5 ha = 946,05 mii lei/ha). Rezultatul final, obținut în cadrul evaluării indicatorilor economici, demonstrează, că rata internă maximală, cu care proiectul dat poate să fie creditat fără de nici un risc de a fi falimentat, constituie 48,2% anual.

f) Proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar – înființarea și exploatarea plantației de căpșun, soiuri remontante. După cum arată experiența și datele statistice, cultivarea căpșunului este o activitate antreprenorială foarte profitabil din punct de vedere economic. Acest fapt ne demonstrează și evoluția de la an la an a suprafețelor noi înființate, care, în ultimii zece ani, au

crescut de șase ori. Domeniul dat prezintă premise clare de dezvoltare în continuare, dar acest progres este strict influențat de mărimea investițiilor financiare necesare înființării plantațiilor noi de căpșun. Acest fapt impune aplicării unui proces investițional relevant, argumentat atât din punct de vedere economic, cât și tehnologic. Lucrarea dată are ca scop informarea potențialilor producători de căpșun cu elementele generale de elaborare a proiectului investițional în domeniul respectiv, conține componente tehnologice de producere a culturii căpșunului, elemente de ordin organizațional, de marketing, evaluare a riscului, și, principalul, evaluarea economică a proiectului dat. Fiind supus unei ample evaluări economice, proiectul respectiv a demonstrat relevanța sa economică atât în condițiile unei evoluții moderate a presiunii inflaționiste, cât și în cazul existenței unor șocuri economice grave. Prin urmare, fiind la etapa inițială de exploatare (începutul primului an de funcționare), având investiții efectuate (cu excepția pământului) la nivel de 3166,7 mii lei și fiind evaluat după metoda actualizării sumelor viitoare nete de bani, încasări de la vânzarea producției de căpșune, prețul de piață a obiectului va constitui 37786,35 mii lei (în cazul că pentru toată perioada de exploatare nivelul de inflație va fi egal cu 4,0% anual). În linii generale, producerea căpșunului de soiuri remontante este o activitate agricolă ce necesită investiții majore, utilaje mecanizate specializate și utilizarea intensă a forței de muncă manuală. Dar, datorită productivității înalte a culturii căpșunului și a cererii ridicate pe piața internă, investițiile în activitatea dată sunt recuperate rapid, manifestând, totodată, un grad ridicat de rentabilitate.

6. Impactul științific, social și/sau economic al rezultatelor științifice obținute în cadrul proiectului (obligatoriu)

Impactul științific, economic și social al rezultatelor obținute se axează pe următoarele aspecte:

- 1. Normativele veniturilor nete sunt transmise anual** către Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, fiind aprobate prin Ordin al ministerului în scopul executării prevederilor pct. 3 din Hotărârea Guvernului nr. 514/ 2007 privind aprobarea unor acte normative (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 70-73, art. 553). Reieșind din faptul că aproximativ 10% din producătorii mici de producție agricolă (gospodăriile țărănești de fermier și gospodăriile casnice auxiliare) practică numai cultivarea plantelor (fitotehnie), calcularea normativelor veniturilor nete este efectuată separat pentru: (i) sectorul fitotehnic; (ii) sectorul zootehnic; (iii) sectorul agricol în ansamblu (**confirmat prin Scrisoarea cu Nr. 01/4-07/3734 din 15.11.2021 din partea Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare a Republicii Moldova, semnata de Secretarul de Stat Vasile Sarban - atașat**).
- 2. Suport științific pentru producătorii agricoli și asociațiile de producători.** Tarifele de costuri și normativele veniturilor nete, fiind plasate pe site-ul www.ince.md, sunt descărcate anual de peste 1500 de ori, cumulativ, reprezentând, astfel, un material științific în acces deschis, necesar în activitatea managerilor de exploatații agricole, fermieri mici, etc.
- 3. Bază durabilă pentru creșterea eficienței activității agricole.** În total pe parcursul anului 2023 au fost elaborate 4792 unități de tarife de costuri, 18 unități de normative ale veniturilor nete și 6 proiecte investiționale, efectul economic de utilizare și/sau implementarea practică a cărora constituie o bază durabilă de creștere a eficienței activității agricole, de micșorare a cheltuielilor

în cadrul acestei activități prin luarea deciziilor argumentate privind organizarea procesului de producție.

4. Integrarea în spațiul internațional de cercetare. Rezultatele obținute de echipa proiectului pot fi aplicate drept bază de calcul inclusiv pentru alte domenii și în cadrul a altor proiecte de cercetare. Drept urmare, pe parcursul anului 2023, membrii echipei de proiect au fost implicați în implementarea a 3 proiecte internaționale:

- ERASMUS - Developing and improving the STEAM skills of students and teachers for curriculum innovation and sustainable development of higher education institutions and local businesses (skills4future).
- H2020 - 'Leaving something behind' - Migration governance and agricultural & rural change in 'home' communities: comparative experience from Europe, Asia and Africa project, AGRUMIG
- Sustainable and Eco-efficient Farming (SECOFARM) – finanțat de Agenția Poloneză pentru Schimb Academic

7. Colaborare la nivel național și internațional în cadrul implementării proiectului (după caz)

- **Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare.** Membrii echipei de proiect, prezintă la solicitarea Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare tarifele de costuri pentru culturile cerealiere și tehnice și normativele veniturilor nete ale gospodăriilor țărănești (de fermier) și gospodăriilor casnice auxiliare, obținute de la activitatea agricolă în fitotehnie și în sectorul zootehnic. Necesitatea elaborării Normativelor veniturilor nete din activitatea agricolă a fost stipulată în art. 5 al Legii asistenței sociale, precum și în Planul de acțiuni privind eficientizarea modului de acordare a asistenței sociale.
- **Federația Agricultorilor din Republica Moldova (FARM).** Colaborare în identificarea a o serie de producători agricoli în scopul de a fi supuși interviurilor aprofundate, necesare pentru elaborarea proiectelor investiționale, tarifulor actualizate de costuri.
- **IFCN Dairy Research Network.** Elaborarea bazei de date pe sectorul produselor lactate, informație transmisă anual către IFCN. Datele la nivel de țară (Republica Moldova) sunt prezentate în cadrul publicației IFCN Dairy Report 2023.
- **Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO).** Lucașenco E. – expert național în analiza politicilor publice.
- **Institutul de Economie Agrară, Academia Română.** Co-organizatori ai Sesiunii științifice internaționale "Provocări pentru tranziția către sisteme alimentare durabile în Uniunea Europeană", 8 decembrie 2023 <http://www.eadr.ro/>
- **Institutului de Cercetare pentru Economia Agriculturii și Dezvoltare Rurală, România.** Co-organizatori ai Simpozionului Internațional "Economie Agrară și Dezvoltare Rurală – Realități și Perspective pentru România", ediția a XIV-a, 23 noiembrie 2023
- **Institute of Agricultural Economics Belgrade, Serbia.** Co-organizatori International Scientific Meeting "Sustainable agriculture and rural development – IV", 14 – 15 decembrie

2023;

- **German Sparkassenstiftung Moldova.** Ședințe de lucru pe linia colaborării științifice, noi direcții și domenii aplicate pentru economia agrară;
- **Mercy Corps** - prezentarea activităților Institutului Național de Cercetări Economice și a datelor referitoare la calcularea costurilor pentru diferite culturi agricole (cereale, legume, mere, struguri, cartofi), studii privind prețurile diferitelor pietele de culturi agricole și analize economice pentru regiunile din Republica Moldova.

8. Dificultățile în realizarea proiectului (financiare, organizatorice, legate de resursele umane etc.)

Toate sarcinile și obiectivele stabilite pentru ultima etapă de implementare a Programului de Stat au fost realizate în conformitate cu planul de activitate stabilit. Dificultăți în realizarea activităților nu au fost întâmpinate.

9. Diseminarea rezultatelor obținute în proiect în formă de publicații

1. Monografii (recomandate spre editare de consiliul științific/senatul instituției acreditate la profilul respectiv)

1.2. monografii colective +ghiduri

1. BAJURA, T. (2023) Agricultura Republicii Moldova la etapa initiala de postprivatizare: identificarea problemelor și argumentarea direcțiilor de soluționare" Culegere de articole (anii 2006-2022), Ch., INCE, 2023, 232 p., ISBN ISBN 978-9975-3590-8-5. – ISBN 978-9975-3590-9-2

(PDF),http://dspace.ince.md/jspui/bitstream/123456789/1764/1/Agricultura_Republicii_Moldova_1_a_etapa_initiala%20de_postprivatizare.pdf

2. STRATAN A., BAJURA T., LUCASENCO E. et al (2023). Tarifele de costuri și normativele veniturilor nete în agricultură: Ghid practic /Academy of Economic Studies of Moldova, National Institute for Economic Research. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 195 p., ISBN 978-9975-167-30-7.

3. CEBAN A., LUCASENCO E., POLCYN J. (2023) Proiect investițional de tip model în domeniul agrar – înființarea unei livezi intensive de vișin, Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 61 p., ISBN 978-9975-167-29-1.

4. STRATAN, A., IATISIN, T., CEBAN, A. (2023). Proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar – înființarea livezii intensive de piersic, Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 70 p., ISBN 978-9975-167-27-7.

5. IATISIN T. (2023). Proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar –

înființarea unei livezi de cais. Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 80 p., ISBN 978-9975-167-24-6.

6. BAJURA, T., TUREȚCHI, V. (2023) Proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar – înființarea și exploatarea pepinierii pomicele a soiurilor de măr, Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 76 p., ISBN 978-9975-167-26-0.

7. BAJURA, T., TUREȚCHI, V., GANDACOVA, S. (2023) Proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar – înființarea și exploatarea plantației de căpșun soiuri remontante, Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 70 p., ISBN 978-9975-167-25-3.

8. BALTAG, G. (2023). Proiect investițional de tip model în domeniul agrar – înființarea unei ferme de creștere a porcilor la carne, Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 55 p., ISBN 978-9975-167-28-4.

2. Articole în reviste științifice

2.1. în reviste din bazele de date Web of Science și SCOPUS

9. STRATAN A., CEBAN A., LUCASENCO E. (2023). Greening policies for the agricultural sector of the Republic of Moldova: current situation and future perspectives, Scientific Papers Series “Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development“, Volume 23, Issue 2/2023, p. 673 – 680, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952. https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_2/Art74.pdf

10. IAȚIȘIN T., CIOBANU M., TIMUȘ A. (2023). Profitability of production of table grapes in Republic of Moldova. Scientific Papers Series “Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development“, Volume 23, Issue 2/2023, 2023 pag. 291-296. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952. https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_2/Art33.pdf

11. TUREȚCHI, V., TUREȚCHI, T., (2023). Economic and technological aspects regarding the cultivation of blueberries in the conditions of the Republic of Moldova. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, Vol. 23, Issue 2, 2023. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, p. 709 – 716

12. BALTAG, G., OSOIANU, A. (2023). Systems for the development of the goat rearing sector for milk production. Scientific Papers Series “Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development“, Volume 23, Issue 2/2023, p. 59 – 68. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952

2. Articole în reviste științifice

2.2. în reviste din străinătate recunoscute

13. BAJURA, T.; ZUBCO, E. (2023) Agricultural land market in the republic of moldova: retrospective factor-analysis and developmental forecast, În: RevCAD, revista de geodezie și cadastru. Universitatea "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, România, (cat. B+), 2023, în ediție

3. Articole în culegeri științifice

3.1. în lucrările conferințelor științifice internaționale (peste hotare)

14. STRATAN A., LUCASENCO E., CEBAN A. (2023). Moldovan agrifood trade potential in the framework of DCFTA – a path towards EU accession. Proceedings of the International Conference on Management, Economics and Accounting, 15th Edition – ICMEA 2023, Alba-Iulia, Romania, în ediție

15. IATISIN, T. (2023). Digitalizarea un nou trend în agricultură-Sectorul vitivinicol. În : Provăcările pactului verde european asupra agriculturii și spațiului rural. Editura Academiei Române, București 2023. pag. 227-237.

16. IATISIN, T., COLESNICOVA T. (2023). Implementarea tehnologiilor moderne în sectorul vitivinicol. International Symposium Experience. Knowledge. Contemporary Challenges Management of Public Policies: National Selfishness vs. Planetary Responsibility, May 18-19, 2023. ARTFEX University, Bucharest, în ediție

17. TUREȚCHI, V. (2023). Reforming the agricultural sector of the Republic of Moldova – a vital imperative in the context of the amplification of geopolitical and climatic crises in the region. Lucrările Simpozionului Internațional "ECONOMIE AGRARĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ – TENDINȚE ȘI PROVOCĂRI", Ediția a 14-a, organizat de către Institutul de Cercetare pentru Economia Agriculturii și Dezvoltare Rurală, în ediție

18. BAJURA, T. (2023) Стихийный и широкомасштабный перехват ветровой энергии как угроза для мирового сельского хозяйства. Сборник материалов международной научно-технической конференции «проблемы энергосбережения, автоматизации, безопасности и природопользования в агп», г. Брянск, Российская Федерация, 17-19 апреля 2023 г., p. 156-160, удк 620.9; удк 621.31:631.145 (082); ббк 31:20.18; п 78

3. Articole în culegeri științifice

3.2. în lucrările conferințelor științifice internaționale (Republica Moldova)

19. BAJURA, T., GANDACOVA, S. (2023) Ensuring food security of the state: who is responsible for what?, International Scientific-Practical Conference "Economic growth in the conditions of globalization", 17th Edition, October 12-13, 2023 : Conference proceedings / coordinating editor: Gagauz Olga ; scientific committee: Stratan Alexandru (president) [et al.]. – Chisinau : [SEP ASEM], 2023 – Vol I – ISBN 978-9975-167-19-2. p. 173 - 180

20. TUREȚCHI, V. (2023). Importanța diversificării agriculturii Republicii Moldova în condițiile geopolitice actuale. International Scientific-Practical Conference "Economic growth in the conditions of globalization", 17th Edition, October 12-13, 2023 : Conference proceedings / coordinating editor: Gagauz Olga ; scientific committee: Stratan Alexandru (president) [et al.]. – Chisinau : [SEP ASEM], 2023 – Vol I – ISBN 978-9975-167-19-2. p. 346 - 351

21. CEBAN A., LUCASENCO E. (2023). Development of sour cherry production in the Republic of Moldova, International Scientific-Practical Conference "Economic growth in the conditions of globalization", 17th Edition, October 12-13, 2023 : Conference proceedings / coordinating editor: Gagauz Olga ; scientific committee: Stratan Alexandru (president) [et al.]. – Chisinau : [SEP ASEM], 2023 – Vol I – ISBN 978-9975-167-19-2. p. 337 – 345

22. IAȚIȘIN T. (2023). Rolul fermierilor mici în antreprenoriatul agricol. Conferința științifică internațională „știință, educație, cultură” dedicată aniversării a 32-a a UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN COMRAT, 10.02.2023. ISBN 978-9975-83-254-0., pag. 358-361 <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1839>

4. Teze în culegeri științifice

4.1. în lucrările conferințelor științifice internaționale (peste hotare)

23. STRATAN A., LUCASENCO E., CEBAN A., (2022). Analysis of the public support for the livestock sector of the Republic of Moldova. Book of abstracts. International Scientific Conference SUSTAINABLE AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT III. Belgrade, Serbia, ISBN 978-86-6269-119-4, p. 4

24. IAȚIȘIN T. (2022). Integrarea turismului vitivinicol în economia Republicii Moldova. Integrarea turismului vitivinicol în economia Republicii Moldova. In: Туризм як засіб реабілітації: тези доповідей Міжнародного вебінару, присвяченого 120-річчю ОНТУ та Всесвітньому дню туризму, 05 жовтня 2022 року, Одеса. Одеса, 2022, pp. 29-31. <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1812>

4. Teze în culegeri științifice

4.2. în lucrările conferințelor științifice internaționale (Republica Moldova)

25. LUCASENCO E., CEBAN A. (2023). Strategic directions for the development of Moldovan agriculture in the context of the EU CAP, Book of abstracts. International Scientific-Practical Conference ECONOMIC GROWTH IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION 17th edition October 12-13, 2023, p.27, [https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20\(last\).pdf](https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20(last).pdf). ISBN 978-9975-167-06-2 (PDF)

26. IATISIN T. (2023). Grape market diversification trends, Book of abstracts. International Scientific-Practical Conference ECONOMIC GROWTH IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION 17th edition October 12-13, 2023, p.28. ISBN 978-9975-167-06-2 (PDF)

27. CEBAN A., LUCASENCO E. (2023) Development of sour cherry production in the Republic of Moldova, Book of abstracts. International Scientific-Practical Conference ECONOMIC GROWTH IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION 17th edition October 12-13, 2023, p. 28, ISBN 978-9975-167-06-2 (PDF). [https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20\(last\).pdf](https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20(last).pdf)

28. BAJURA, T., GANDACOVA, S. (2023) Ensuring food security of the state: who is responsible for what?, Book of abstracts. International Scientific-Practical Conference ECONOMIC GROWTH IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION 17th edition October 12-13, 2023, p.18, ISBN 978-9975-167-06-2 (PDF), DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.2023.17>, [https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20\(last\).pdf](https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20(last).pdf)

Alte publicații

29. STRATAN A., CEBAN A., IAȚIȘIN T. et al. (2023). Tendințe în Economia Moldovei. Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău, nr. 49 (sem. I, 2023). 109 p. ISSN 1857-3126. <https://doi.org/10.36004/nier.met.2023.49>

30. STRATAN A., CEBAN A., IAȚIȘIN T. et al. (2023). Tendințe în Economia Moldovei. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău, nr. 48 (trim. IV, 2022). 108 p. ISSN 1857-3126. <https://doi.org/10.36004/nier.met.2023.48>

31. STRATAN A., CEBAN A., IAȚIȘIN T. et al. (2023). Tendințe în Economia Moldovei. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău, nr. 47 (trim. III, 2022). 92 p. ISSN 1857-3126. <https://doi.org/10.36004/nier.met.2023.47>

Publicații electronice

32. STRATAN, A., BAJURA, T. și al. (2023) Tarifele de costuri privind Operațiile Tehnologice Mecanizate pentru anul 2023, https://ince.md/uploads/files/1684512111_tarife-lucrari-mecanizate-2023.pdf, 19.05.2023

33. STRATAN, A., BAJURA, T. și al. (2023) Costuri normate ale produselor agricole pentru anul 2023 (legume și cartofi, fructe și pomușoare, struguri), disponibil pe: https://ince.md/uploads/files/1686816740_tarife-legume-fructe-struguri-2023.pdf, 5.06.2023

34. STRATAN, A., BAJURA, T. și al. (2023) Costuri normate ale produselor agricole pentru anul 2023 (culturi cerealiere și leguminoase boabe, culturi tehnice și furajere), https://ince.md/uploads/files/1687429073_culturi-cerealiere-tehnice-furajere.pdf, 22.06.2023

35. STRATAN, A., BAJURA, T. și al. (2023). Normativele veniturilor nete ale gospodăriilor țărănești (de fermier) și gospodăriilor casnice auxiliare, obținute de la activitatea agricolă în fitotehnie și în sectorul zootehnic în anul 2022, https://ince.md/uploads/files/1700557049_rom-normativele-veniiturilor-nete.2022.pdf, 21.11.2023

10. Diseminarea rezultatelor obținute în proiect în formă de prezentări la foruri științifice.

➤ Manifestări științifice internaționale (în străinătate)

1. STRATAN A., International Conference on Management, Economics and Accounting, 15th Edition – ICMEA 2023, Alba-Iulia, Romania. Moldovan agrifood trade potential in the framework of DCFTA – a path towards EU accession, (prezentare orală)
2. CEBAN, A., Agriculture for Life, Life for Agriculture, 8 – 10 iunie 2023, București, România. Greening policies for the agricultural sector of the Republic of Moldova: current situation and future perspectives, (prezentare orală)
3. IAȚIȘIN, T., International Symposium Experience. Knowledge. Contemporary Challenges Management of Public Policies: National Selfishness vs. Planetary Responsibility, May 18-19, 2023. ARTFEX University, Bucharest. Implementarea tehnologiilor moderne în sectorul vitivinicol. (prezentare orală)
4. IAȚIȘIN T., The International Conference of the University of Agronomic science and veterinary Medicine of Bucharest AGRICULTURE FOR LIFE, LIFE FOR AGRICULTURE. 8-10 June, 2023. Bucharest, Romania. Profitability of production of table grapes in Republic of Moldova. (prezentare orală)
5. TUREȚCHI V., The International Conference of the University of Agronomic science and veterinary Medicine of Bucharest AGRICULTURE FOR LIFE, LIFE FOR AGRICULTURE. 8-10 June, 2023. Bucharest, Romania. Economic and technological aspects regarding the cultivation of blueberries in the conditions of the Republic of Moldova. (prezentare orală)
6. BALTAG, G. The International Conference of the University of Agronomic science and veterinary Medicine of Bucharest AGRICULTURE FOR LIFE, LIFE FOR AGRICULTURE. 8-10 June, 2023. Systems for the development of the goat rearing sector for milk production. (prezentare orală)
7. LUCASENCO, E., Simpozionului International “ECONOMIE AGRARĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ – TENDINȚE ȘI PROVOCĂRI”, Ediția a 14-a, 23 noiembrie 2023, Institutul de Cercetare pentru Economia Agriculturii și Dezvoltare Rurală din București, România. Strategic directions for the modernization of agricultural sector of the Republic of Moldova (prezentare orală)
8. CEBAN, A., Simpozionului International “ECONOMIE AGRARĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ – TENDINȚE ȘI PROVOCĂRI”, Ediția a 14-a, 23 noiembrie 2023, Institutul de Cercetare pentru Economia Agriculturii și Dezvoltare Rurală din București, România. Economic efficiency regarding the establishment of cherry plantations in the Republic of Moldova (prezentare orală)
9. IATISIN, T., Simpozionului International “ECONOMIE AGRARĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ – TENDINȚE ȘI PROVOCĂRI”, Ediția a 14-a, 23 noiembrie 2023, Institutul de

Cercetare pentru Economia Agriculturii și Dezvoltare Rurală din București, România. Digitalizarea, un nou trend în agricultură - sectorul vitivinicol (prezentare orală)

10. TUREȚCHI, V., Simpozionului Internațional “ECONOMIE AGRARĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ – TENDINȚE ȘI PROVOCĂRI”, Ediția a 14-a, 23 noiembrie 2023, Institutul de Cercetare pentru Economia Agriculturii și Dezvoltare Rurală din București, România. Reforming the agricultural sector of the Republic of Moldova – a vital imperative in the context of the amplification of geopolitical and climatic crises in the region (prezentare orală)
11. TUREȚCHI, V., Sesiunea Științifică Internațională „CERCETĂRI DE ECONOMIE AGRARĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ cu tema PROVOCĂRI PENTRU TRANZIȚIA CĂTRE SISTEME ALIMENTARE DURABILE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ”, 8 decembrie 2023, Institutul de Economie Agrară, București, România, 2023. The impact of the implementation of agrarian reforms on the degree of diversification of agriculture in the Republic of Moldova (prezentare orală)
12. LUCASENCO, E. Sesiunea Științifică Internațională „CERCETĂRI DE ECONOMIE AGRARĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ cu tema PROVOCĂRI PENTRU TRANZIȚIA CĂTRE SISTEME ALIMENTARE DURABILE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ”, 8 decembrie 2023, Institutul de Economie Agrară, București, România, 2023. Calea de transformare a sectorului agricol al Republicii Moldova – noi realități în contextul obținerii statutului de stat candidat la UE (prezentare orală)
13. IAȚIȘIN, T., The International Conference “Bulgaria of regions 2023: Innovations for sustainable regional development”, 26-27 October, 2023. Plovdiv, Bulgaria. Main trends in tourism development in the Republic of Moldova (prezentare orală)
14. BAJURA, T., Международная научно-техническая конференция «Проблемы энергосбережения, автоматизации, безопасности и природопользования в АПК», Российская Федерация, Брянск, 17-19 апреля 2023. Стихийный и широкомасштабный перехват ветровой энергии как угроза для мирового сельского хозяйства (prezentare orală)
15. IATISIN, T., International Symposium Experience. Knowledge. Contemporary Challenges Management of Public Policies: National Selfishness vs. Planetary Responsibility, May 18-19, 2023. ARTFEX University, Bucharest. Implementarea tehnologiilor moderne în sectorul vitivinicol (prezentare orală)
16. IAȚIȘIN, T., Круглий стіл присвячений Всесвітньому дню туризму “Проблеми та перспективи розвитку еногастрономічного туризму в умовах воєнного стану” відбудеться в рамках Міжнародної науково-практичної конференції «Технології харчових продуктів і комбікормів 2023», Odesa, Ukraine, 27 septembrie 2023. Wine tourism and wine tourist routes in Moldova (prezentare orală)

➤ **Manifestări științifice internaționale (în Republica Moldova)**

17. LUCASENCO, E., International Scientific-Practical Conference Economic Growth in the Conditions of Globalization, 17th edition, October 12-13, 2023, INCE, Chișinău. Strategic directions for the development of Moldovan agriculture in the context of EU CAP (prezentare orală)
18. CEBAN, A., International Scientific-Practical Conference Economic Growth in the Conditions of Globalization, 17th edition, October 12-13, 2023, INCE, Chișinău. Development of sour cherry production in the Republic of Moldova (prezentare orală)
19. BALTAG, G., International Scientific-Practical Conference Economic Growth in the Conditions of Globalization, 17th edition, October 12-13, 2023, INCE, Chișinău. Methodological and scientific contribution to the development of the pigmeat sector based on standard development projects (prezentare orală)
20. TUREȚCHI, V., International Scientific-Practical Conference Economic Growth in the Conditions of Globalization, 17th edition, October 12-13, 2023, INCE, Chișinău. Importanța diversificării agriculturii Republicii Moldova în condițiile geopolitice actuale (prezentare orală)
21. IATISIN, T., International Scientific-Practical Conference Economic Growth in the Conditions of Globalization, 17th edition, October 12-13, 2023, INCE, Chișinău. Grape market diversification trends. (prezentare orală)
22. GANDACOVA, S. International Scientific-Practical Conference Economic Growth in the Conditions of Globalization, 17th edition, October 12-13, 2023, INCE, Chișinău. Ensuring food security of the state: who is responsible for what? (prezentare orală)
23. IAȚIȘIN, T., Conferința Științifică Internațională „Știință, Educație, Cultură” dedicată aniversării a 32-a a Universității de Stat din Comrat. Comrat, 2023. 10 februarie. Rolul fermierilor mici în antreprenoriatul agricol (prezentare orală).

➤ Manifestări științifice naționale

24. STRATAN, A., Masa rotundă Lansarea catalogului proiectelor investiționale de tip model pentru sectorul agricol, 1 decembrie 2023, INCE, Chișinău. Prezentarea principalelor rezultate științifice pentru perioada 2020 - 2023 (prezentare orală)
25. BALTAG., G. Masa rotundă Lansarea catalogului proiectelor investiționale de tip model pentru sectorul agricol, 1 decembrie 2023, INCE, Chișinău. Prezentarea proiectelor investiționale de tip model în sectorul agrar – înființarea fermelor de creștere a caprelor și porcilor (prezentare orală)
26. TUREȚCHI V., Masa rotundă Lansarea catalogului proiectelor investiționale de tip model pentru sectorul agricol, 1 decembrie 2023, INCE, Chișinău. Prezentarea proiectelor investiționale de tip model în sectorul agrar – creșterea usturoiului și căpșunilor (prezentare orală)
27. IATISIN, T., Masa rotundă Lansarea catalogului proiectelor investiționale de tip model pentru sectorul agricol, 1 decembrie 2023, INCE, Chișinău. Prezentarea proiectelor

investiționale de tip model în sectorul agrar – înființarea livezii de cais și a plantației vitivinicole (prezentare orală)

28. CEBAN, A. Masa rotundă Lansarea catalogului proiectelor investiționale de tip model pentru sectorul agricol, 1 decembrie 2023, INCE, Chișinău. Prezentarea proiectelor investiționale de tip model în sectorul agrar – înființarea livezii de mere și vișin (prezentare orală)

11. Promovarea rezultatelor cercetărilor obținute în proiect în mass-media (Opțional):

➤ Emisiuni radio/TV de popularizare a științei

1. IAȚIȘIN Tatiana, Radio Moldova, Spațiul Public, comerțul Republicii Moldova
2. CEBAN Alexandru, Radio Moldova, Spațiul Public, situația economică în Republica Moldova

12. Teze de doctorat / postdoctorat susținute și confirmate în anul 2023 de membrii echipei proiectului (opțional)

În anul 2023 a fost demarată susținerea a 2 teze de doctor în cadrul echipei de proiect (au fost finalizate susținerile în cadrul ședințelor secției și seminarelor științifice de profil). Etapele finale de susținere sunt prevăzute pentru anul 2024.

13. Concluzii

Etapa anului 2023 - Determinarea efectelor politicii agricole asupra dezvoltării și creșterii competitivității exploatațiilor agricole din Republica Moldova – reprezintă ultima etapă de implementare a Programului de Stat ”Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020-2023”. Activitățile preconizate pentru etapa anului 2023 au fost realizate pe deplin. Astfel, au fost cercetate principalele documente de politici aferente sectorului agricol al Republicii Moldova, inclusiv Strategiile pentru perioadele 2014 – 2020 și 2023 – 2030, documentele ce țin de sprijinul sectorului (subvenționarea), alte documente aferente; au fost elaborate o serie de recomandări pentru impulsivitatea competitivității sectorului agricol al Republicii Moldova; a fost actualizată baza metodologică privind calculul tarifelor de costuri, raportată la condițiile actuale ale anului 2023; au fost actualizate prețurile de piață la inputurile utilizate în procesul de producție; au fost actualizate prețurile noi la combustibil și lubrifianți necesare efectuării calculelor tarifelor de costuri; a fost actualizată componența parcului de tractoare, combine, automobile, etc.; au fost calculate plățile pentru remunerarea muncii, plățile de arendă, plățile impozitelor, contribuții de asigurări sociale, cele de asigurare medicală obligatorie, etc.; au fost elaborate tarifele de costuri ale serviciilor și produselor agricole în sectorul fitotehnic și zootehnic pentru anul 2023; au fost elaborate normativele veniturilor nete pentru zonele Nord, Centru și Sud, obținute în cadrul gospodăriilor țărănești și gospodăriilor casnice auxiliare și au fost elaborate 6 proiecte investiționale de tip model.

Dificultăți în implementarea proiectului nu au apărut.

Rezumatul activității și a rezultatelor obținute în proiect în anul 2023
”Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității
agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020-2023”

Cifrul proiectului 20.80009.0807.16

Pentru anul 2023

Obiectivele etapei anului 2023 s-au axat pe cercetarea efectelor politicilor agricole asupra evoluției fermelor și piețelor; elaborarea tarifelor de costuri pentru anul 2023 privind serviciile (produsele) pentru fitotehnie și zootehnie; elaborarea normativelor veniturilor nete pentru zonele Nord, Centru și Sud, obținute în cadrul gospodăriilor țărănești și gospodăriilor casnice auxiliare; elaborarea a 6 proiecte investiționale de tip model pentru sub-ramurile selectate ale agriculturii; și diseminarea rezultatelor obținute în cadrul proiectului. Realizarea obiectivelor propuse a atins cota de 100% prin elaborarea recomandărilor pentru impulsivitatea competitivității sectorului agricol al Republicii Moldova, elaborarea tarifelor actualizate de costuri (4792 tarife total) ale serviciilor prestate (3171 unități) și a celor de produse agricole (1621 unități), a normativelor veniturilor nete pentru gospodăriile țărănești de dimensiuni mici (până la 10 ha) și gospodăriile casnice auxiliare (în total 18 normative, pentru zonele geografice Nord, Centru și Sud), elaborarea a 6 Proiecte investiționale de tip model: Proiect investițional de tip model în sectorul agrar – înființarea unei livezi intensive de vișin; proiect investițional de tip model în sectorul agrar - înființarea livezii intensive de cais; proiect investițional de tip model în sectorul agrar - înființarea livezii intensive de piersic; proiect investițional de tip model în sectorul agrar – înființarea unei ferme de creștere a porcilor la carne; proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar – înființarea și exploatarea pepinierii pomicole a soiurilor de măr; proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar – înființarea și exploatarea plantației de căpșun, soiuri remontante.

Diseminarea rezultatelor obținute s-a axat pe câteva direcții: elaborarea publicațiilor științifice (35 publicații, inclusiv 1 monografie, 7 ghiduri practice, 4 articole în reviste WoS), participări la manifestări științifice internaționale și naționale cu prezentări (28, inclusiv 16 participări la manifestări internaționale), organizarea manifestărilor științifice (2), participarea în cadrul expozițiilor internaționale (2 medalii de aur: Excellent Idea 2023 și Infoinvent 2023). Rezultatele obținute (cele de conținut factologic sau analitic și anume – tarifele de costuri și normativele veniturilor nete), precum și proiectele investiționale de tip model, reprezintă un suport științific adecvat pentru producătorii agricoli și asociațiile de producători. Proiectele investiționale de tip model, reprezintă un suport științific semnificativ, care poate sta la baza demarării business-urilor agricole private, profitabile și înalt competitive atât pe plan local, cât și pe plan european și internațional.

For the year 2023

The objectives of the 2023 stage focused on researching the effects of agricultural policies on the evolution of farms and markets; the elaboration of the cost tariffs for the year 2023 regarding the services (products) for phytotechnics and animal husbandry; elaboration of the norms of net incomes for the North, Center and South areas, obtained within peasant households and auxiliary households; the development of 6 model investment projects for the selected sub-branches of agriculture; and dissemination of the results obtained within the project. The realization of the proposed objectives reached the quota of 100% through the development of recommendations for boosting the competitiveness of the agricultural sector of the Republic of Moldova; the development of updated cost tariffs (4792 tariffs in total) for the services provided (3171 units) and those for agricultural products (1621 units); of the net income norms for small peasant households (up to 10 ha) and auxiliary households (in total 18 norms, for the North, Center and South geographical areas), the development of 6 model investment projects: model investment project in agricultural sector – establishment of an intensive sour cherry orchard; model investment project in the agricultural sector - the establishment of an intensive apricot orchard; model investment project in the agricultural sector - the establishment of the intensive peach orchard; model investment project in the agricultural sector – the establishment of a pig breeding farm; model investment project for the agricultural sector - the establishment and operation of the apple tree nursery; model investment project for the agricultural sector - the establishment and operation of the strawberry plantation, remontant varieties.

The dissemination of the obtained results focused on several directions: the development of scientific publications (35 publications, including 1 monograph, 7 practical guides, 4 articles in WoS journals), participation in international and national scientific events with presentations (28, including 16 participation in international events), organization of scientific events (2), participation in international exhibitions (2 gold medals: Excellent Idea 2023 and Infoinvent 2023). The results obtained (those of factual or analytical content, namely – cost rates and net income norms), as well as model investment projects, represent adequate scientific support for agricultural producers and producer associations. The model investment projects represent a significant scientific support, which can be the basis for the start-up of private, profitable and highly competitive agricultural businesses, both locally and on a European and international level.

Conducătorul de proiect STRATAN Alexandru

Data

**Lista lucrărilor științifice, științifico-metodice și didactice
publicate în anul 2023 în cadrul proiectului din Programul de Stat**

**”Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității
agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020-2023” cu cifrul 20.80009.0807.16**

**1. Monografii (recomandate spre editare de consiliul științific/senatul instituției
acreditate la profilul respectiv)**

1.2. monografii colective +ghiduri

1. BAJURA, T. (2023) Agricultura Republicii Moldova la etapa initiala de postprivatizare: identificarea problemelor și argumentarea directiilor de solutionare" Culegere de articole (anii 2006-2022), Ch., INCE, 2023, 232 p., ISBN ISBN 978-9975-3590-8-5. – ISBN 978-9975-3590-9-2

(PDF),http://dspace.ince.md/jspui/bitstream/123456789/1764/1/Agricultura_Republicii_Moldova_1_a_etapa_initiala%20de_postprivatizare.pdf

2. STRATAN A., BAJURA T., LUCASENCO E. et al (2023). Tarifele de costuri și normativele veniturilor nete în agricultură: Ghid practic /Academy of Economic Studies of Moldova, National Institute for Economic Research. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 195 p., ISBN 978-9975-167-30-7.

3. CEBAN A., LUCASENCO E., POLCYN J. (2023) Proiect investițional de tip model în domeniul agrar – înființarea unei livezi intensive de vișin, Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 61 p., ISBN 978-9975-167-29-1.

4. STRATAN, A., IATISIN, T., CEBAN, A. (2023). Proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar – înființarea livezii intensive de piersic, Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 70 p., ISBN 978-9975-167-27-7.

5. IATISIN T. (2023). Proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar – înființarea unei livezi de cais. Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 80 p., ISBN 978-9975-167-24-6.

6. BAJURA, T., TUREȚCHI, V. (2023) Proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar – înființarea și exploatarea pepinierei pomicele a soiurilor de măr, Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 76 p., ISBN 978-9975-167-26-0.

7. BAJURA, T., TUREȚCHI, V., GANDACOVA, S. (2023) Proiect investițional de tip model pentru sectorul agrar – înființarea și exploatarea plantației de căpșun soiuri remontante, Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 70 p., ISBN 978-9975-167-25-3.

8. BALTAG, G. (2023). Proiect investițional de tip model în domeniul agrar – înființarea unei ferme de creștere a porcilor la carne, Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. – Chișinău : [S. n.], 2023 (INCE). – 55 p., ISBN 978-9975-167-28-4.

2. Articole în reviste științifice

2.1. în reviste din bazele de date Web of Science și SCOPUS

9. STRATAN A., CEBAN A., LUCASENCO E. (2023). Greening policies for the agricultural sector of the Republic of Moldova: current situation and future perspectives, Scientific Papers Series “Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development“, Volume 23, Issue 2/2023, p. 673 – 680, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952. https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_2/Art74.pdf

10. IAȚIȘIN T., CIOBANU M., TIMUȘ A. (2023). Profitability of production of table grapes in Republic of Moldova. Scientific Papers Series “Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development“, Volume 23, Issue 2/2023, 2023 pag. 291-296. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952. https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_2/Art33.pdf

11. TUREȚCHI, V., TUREȚCHI, T., (2023). Economic and technological aspects regarding the cultivation of blueberries in the conditions of the Republic of Moldova. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, Vol. 23, Issue 2, 2023. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, p. 709 – 716

12. BALTAG, G., OSOIANU, A. (2023). Systems for the development of the goat rearing sector for milk production. Scientific Papers Series “Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development“, Volume 23, Issue 2/2023, p. 59 – 68. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952

2. Articole în reviste științifice

2.2. în reviste din străinătate recunoscute

13. BAJURA, T.; ZUBCO, E. (2023) Agricultural land market in the republic of moldova: retrospective factor-analysis and developmental forecast, În: RevCAD, revista de geodezie și cadastru. Universitatea "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia, România, (cat. B+), 2023, în ediție

3. Articole în culegeri științifice

3.1. în lucrările conferințelor științifice internaționale (peste hotare)

14. STRATAN A., LUCASENCO E., CEBAN A. (2023). Moldovan agrifood trade potential in the framework of DCFTA – a path towards EU accession. Proceedings of the International Conference on Management, Economics and Accounting, 15th Edition – ICMEA

2023, Alba-Iulia, Romania, în ediție

15. IATISIN, T. (2023). Digitalizarea un nou trend în agricultură-Sectorul vitivinicol. În : Provăcările pactului verde european asupra agriculturii și spațiului rural. Editura Academiei Române, București 2023. pag. 227-237.

16. IATISIN, T., COLESNICOVA T. (2023). Implementarea tehnologiilor moderne în sectorul vitivinicol. International Symposium Experience. Knowledge. Contemporary Challenges Management of Public Policies: National Selfishness vs. Planetary Responsibility, May 18-19, 2023. ARTFEX University, Bucharest, în ediție

17. TUREȚCHI, V. (2023). Reforming the agricultural sector of the Republic of Moldova – a vital imperative in the context of the amplification of geopolitical and climatic crises in the region. Lucrările Simpozionului Internațional "ECONOMIE AGRARĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ – TENDINȚE ȘI PROVOCĂRI", Ediția a 14-a, organizat de către Institutul de Cercetare pentru Economia Agriculturii și Dezvoltare Rurală, în ediție

18. BAJURA, T. (2023) Стихийный и широкомасштабный перехват ветровой энергии как угроза для мирового сельского хозяйства. Сборник материалов международной научно-технической конференции «проблемы энергосбережения, автоматизации, безопасности и природопользования в агк», г. Брянск, Российская Федерация, 17-19 апреля 2023 г., p. 156-160, удк 620.9; удк 621.31:631.145 (082); ббк 31:20.18; п 78

3. Articole în culegeri științifice

3.2. în lucrările conferințelor științifice internaționale (Republica Moldova)

19. BAJURA, T., GANDACOVA, S. (2023) Ensuring food security of the state: who is responsible for what?, International Scientific-Practical Conference "Economic growth in the conditions of globalization", 17th Edition, October 12-13, 2023 : Conference proceedings / coordinating editor: Gagauz Olga ; scientific committee: Stratan Alexandru (president) [et al.]. – Chisinau : [SEP ASEM], 2023 – Vol I – ISBN 978-9975-167-19-2. p. 173 - 180

20. TUREȚCHI, V. (2023). Importanța diversificării agriculturii Republicii Moldova în condițiile geopolitice actuale. International Scientific-Practical Conference "Economic growth in the conditions of globalization", 17th Edition, October 12-13, 2023 : Conference proceedings / coordinating editor: Gagauz Olga ; scientific committee: Stratan Alexandru (president) [et al.]. – Chisinau : [SEP ASEM], 2023 – Vol I – ISBN 978-9975-167-19-2. p. 346 - 351

21. CEBAN A., LUCASENCO E. (2023). Development of sour cherry production in the Republic of Moldova, International Scientific-Practical Conference "Economic growth in the conditions of globalization", 17th Edition, October 12-13, 2023 : Conference proceedings / coordinating editor: Gagauz Olga ; scientific committee: Stratan Alexandru (president) [et al.]. – Chisinau : [SEP ASEM], 2023 – Vol I – ISBN 978-9975-167-19-2. p. 337 – 345

22. IAȚIȘIN T. (2023). Rolul fermierilor mici în antreprenoriatul agricol. Conferința

științifică internațională „știință, educație, cultură” dedicată aniversării a 32-a a UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN COMRAT, 10.02.2023. ISBN 978-9975-83-254-0., pag. 358-361 <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1839>

4. Teze în culegeri științifice

4.1. în lucrările conferințelor științifice internaționale (peste hotare)

23. STRATAN A., LUCASENCO E., CEBAN A., (2022). Analysis of the public support for the livestock sector of the Republic of Moldova. Book of abstracts. International Scientific Conference SUSTAINABLE AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT III. Belgrade, Serbia, ISBN 978-86-6269-119-4, p. 4

24. IAȚIȘIN T. (2022). Integrarea turismului vitivinicol în economia Republicii Moldova. Integrarea turismului vitivinicol în economia Republicii Moldova. In: Туризм як засіб реабілітації: тези доповідей Міжнародного вебінару, присвяченого 120-річчю ОНТУ та Всесвітньому дню туризму, 05 жовтня 2022 року, Одеса. Одеса, 2022, pp. 29-31. <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/1812>

4. Teze în culegeri științifice

4.2. în lucrările conferințelor științifice internaționale (Republica Moldova)

25. LUCASENCO E., CEBAN A. (2023). Strategic directions for the development of Moldovan agriculture in the context of the EU CAP, Book of abstracts. International Scientific-Practical Conference ECONOMIC GROWTH IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION 17th edition October 12-13, 2023, p.27, [https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20\(last\).pdf](https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20(last).pdf). ISBN 978-9975-167-06-2 (PDF)

26. IATISIN T. (2023). Grape market diversification trends, Book of abstracts. International Scientific-Practical Conference ECONOMIC GROWTH IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION 17th edition October 12-13, 2023, p.28. ISBN 978-9975-167-06-2 (PDF)

27. CEBAN A., LUCASENCO E. (2023) Development of sour cherry production in the Republic of Moldova, Book of abstracts. International Scientific-Practical Conference ECONOMIC GROWTH IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION 17th edition October 12-13, 2023, p. 28, ISBN 978-9975-167-06-2 (PDF). [https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20\(last\).pdf](https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20(last).pdf)

28. BAJURA, T., GANDACOVA, S. (2023) Ensuring food security of the state: who is responsible for what?, Book of abstracts. International Scientific-Practical Conference ECONOMIC GROWTH IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION 17th edition October 12-13, 2023, p.18, ISBN 978-9975-167-06-2 (PDF), DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.2023.17>, [https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20\(last\).pdf](https://ince.md/uploads/files/Book%20of%20Abstracts_2023%20(last).pdf)

Alte publicații

29. STRATAN A., CEBAN A., IAȚIȘIN T. et al. (2023). Tendințe în Economia Moldovei. Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău, nr. 49 (sem. I, 2023). 109 p. ISSN 1857-3126. <https://doi.org/10.36004/nier.met.2023.49>

30. STRATAN A., CEBAN A., IAȚIȘIN T. et al. (2023). Tendințe în Economia Moldovei. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău, nr. 48 (trim. IV, 2022). 108 p. ISSN 1857-3126. <https://doi.org/10.36004/nier.met.2023.48>

31. STRATAN A., CEBAN A., IAȚIȘIN T. et al. (2023). Tendințe în Economia Moldovei. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău, nr. 47 (trim. III, 2022). 92 p. ISSN 1857-3126. <https://doi.org/10.36004/nier.met.2023.47>

Publicații electronice

32. STRATAN, A., BAJURA, T. și al. (2023) Tarifele de costuri privind Operațiile Tehnologice Mecanizate pentru anul 2023, https://ince.md/uploads/files/1684512111_tarife-lucrari-mecanizate-2023.pdf, 19.05.2023

33. STRATAN, A., BAJURA, T. și al. (2023) Costuri normate ale produselor agricole pentru anul 2023 (legume și cartofi, fructe și pomușoare, struguri), disponibil pe: https://ince.md/uploads/files/1686816740_tarife-legume-fructe-struguri-2023.pdf, 5.06.2023

34. STRATAN, A., BAJURA, T. și al. (2023) Costuri normate ale produselor agricole pentru anul 2023 (culturi cerealiere și leguminoase boabe, culturi tehnice și furajere), https://ince.md/uploads/files/1687429073_culturi-cerealiere-tehnice-furajere.pdf, 22.06.2023

35. STRATAN, A., BAJURA, T. și al. (2023). Normativele veniturilor nete ale gospodăriilor țărănești (de fermier) și gospodăriilor casnice auxiliare, obținute de la activitatea agricolă în fitotehnie și în sectorul zootehnic în anul 2022, https://ince.md/uploads/files/1700557049_rom-normativele-veniiturilor-nete.2022.pdf, 21.11.2023

**Executarea devizului de cheltuieli,
conform anexei nr. 2.3 din contractul de finanțare pentru anul 2023**

Cifrul proiectului: 20.80009.0807.16

Cheltuieli, mii lei				
Denumirea	Cod		Anul de gestiune	
	Eco (k6)	Aprobat	Modificat +/-	Precizat
Remunerarea muncii angajaților conform statelor	211180	986,2		986,2
Contribuții de asigurări de stat obligatorii	212100	236,7		236,7
Servicii informatonale	222210	1,0		1,0
Deplasări în interes de serviciu peste hotare	222720	19,0		19,0
Servicii de cercetări științifice	222930			
Servicii neatribuite altor aliniate	222990			
Indemn. pentru incapacitatea temporară de munca achitate din mijl. financiare ale angaj.	273500	5,4		5,4
Alte prestații sociale ale angajatorilor	273900		25,0	25,0
Cheltuieli curente neatribuite la alte categorii	281900			
Procurarea materialelor de uz gospodăresc și rechizite de birou	316110			
Procurarea activelor nemateriale	317110			
Procurarea produselor alimentare	333110	1,6		1,6
Procurarea medicamentelor și materialelor sanitare	334110			
Procurarea materialelor de uz gospodăresc și rechizitelor de birou	336110	16,6		16,6
Total		1266,5	25,0	1291,5

Prorector pentru cercetare și parteneriate

COCIUG Victoria

Contabil șef

COBUȘCEAN Angela

Conducătorul de proiect

STRATAN Alexandru

Data: 11.01.24

LȘ

Componența echipei conform contractului de finanțare 2023

Cifrul proiectului 20.80009.0807.16

Echipa proiectului conform contractului de finanțare (la semnarea contractului) pentru 2023						
Nr	Nume, prenume (conform contractului de finanțare)	Anul nașterii	Titlul științific	Norma de muncă conform contractului	Data angajării	Data eliberării
1.	Stratan Alexandru	1976	Dr. hab.	0,5	01.01.2023	31.12.2023
2.	Bajura Tudor	1948	Dr. hab.	1	01.01.2023	31.12.2023
3.	Baltag Grigore	1978	Dr.	0,5	01.01.2023	31.12.2023
4.	Lucașenco Eugenia	1985		0,5	01.01.2023	31.12.2023
5.	Iașișin Tatiana	1979		1	01.01.2023	31.12.2023
6.	Iașișin Tatiana	1979		0,5	01.01.2023	31.12.2023
7.	Ceban Alexandru	1984		1	01.01.2023	31.12.2023
8.	Ceban Alexandru	1984		0,5	01.01.2023	31.12.2023
9.	Turețchi Viorel	1976		1	01.01.2023	31.12.2023
10.	Turețchi Viorel	1976		0,5	01.01.2023	31.12.2023
11.	Gandacova Svetlana	1964		0,75	01.01.2023	31.12.2023
12.	Romanciuc Andrei	1973		0,5	01.01.2023	31.12.2023
13.	Filip Angela	1976	Dr.	Voluntar		
14.	Bulatovici Cristina	1989		Voluntar		
15.	Bicu Alexandra	2000		Voluntar		
16.	Lesnic Cristian	1999		Voluntar		
17.	Jan Polcyn	1965	Dr. hab.	Voluntar		

Ponderea tinerilor (%) din numărul total al executorilor conform contractului de finanțare 35,7%

Modificări în componența echipei pe parcursul anului 2023					
Nr	Nume, prenume	Anul nașterii	Titlul științific	Norma de muncă conform contractului	Data angajării
1.					
2.					

Prorector pentru cercetare și parteneriate

COCIUG Victoria

Contabil șef

COBUSCEAN Angela

Conducătorul de proiect

STRATAN Alexandru

Data: 11.01.24

LȘ

MD-2004, Chisinau, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 162
Tel. 20 45 81; Fax 22 07 48, E-mail: cancelaria@maia.gov.md, WEB: www.maia.gov.md

15.11.2021 Nr. **01/4-07/3734**

Dlui Alexandru STRATAN,
mem. cor. al AȘM, dr. hab.,
prof., director al Institutului
Național de Cercetări Economice

Prin prezenta, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare confirmă preluarea și utilizarea Tarifelor de costuri și Normativelor veniturilor nete ale gospodăriilor țărănești (de fermier) și gospodăriilor casnice auxiliare, obținute de la activitatea agricolă în fitotehnie și în sectorul zootehnic, elaborate de către Institutul Național de Cercetări Economice în cadrul Programului de Stat „Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020 - 2023” (cifrul 20.80009.0807.16).

Întru executarea prevederilor pct. 3 din Hotărârea Guvernului nr. 514/2007 privind aprobarea unor acte normative (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 70-73, art. 553), *anual*, prin Ordinul Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare sunt aprobate Normativele veniturilor nete ale gospodăriilor țărănești (de fermier) și gospodăriilor casnice auxiliare, obținute din activitatea agricolă în fitotehnie și în sectorul zootehnic.

Digitally signed by Șarban Vasile
Date: 2021.11.15 13:48:17 EET
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Secretar de stat

Vasile ȘARBAN

DECIZIA nr. 1/6
a Senatului extraordinar al ASEM
din 11.01.2024

Luând act de Raportul Științific pentru anul 2023 și Raportul Științific Final pentru perioada 2020-2023, privind executarea proiectului de cercetare și inovare din cadrul Programului de Stat „**Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020-2023**”, înscris în Registrul de stat al proiectelor din sfera științei și inovării cu cifrul: 20.80009.0807.16, prezentat de conducătorul proiectului dl Alexandru STRATAN, dr. hab., prof. univ., membru corespondent al AȘM, Senatul ASEM constată că, pe parcursul anului 2023, au fost realizate integral toate obiectivele planificate.

Luând în considerație cele menționate mai sus, dar și obiectivele și acțiunile planificate pentru anul 2023, eforturile echipei de cercetare au determinat următoarele rezultate:

- Au fost cercetate principalele documente de politici aferente sectorului agricol al Republicii Moldova, inclusiv Strategiile pentru perioadele 2014 – 2020 și 2023 – 2030, documentele ce țin de sprijinul sectorului (subvenționarea), alte documente aferente.

- Au fost elaborate o serie de recomandări pentru impulsivitatea competitivității sectorului agricol al Republicii Moldova.

- A fost actualizată baza metodologică privind calculul tarifelor de costuri, raportată la condițiile actuale ale anului 2023.

- Au fost actualizate prețurile de piață la inputurile utilizate în procesul de producție.

- Au fost actualizate prețurile noi la combustibil și lubrifianți necesare efectuării calculului tarifelor de costuri.

- A fost actualizată componența parcului de tractoare, combine, automobile, etc.

- Au fost calculate plățile pentru remunerarea muncii, plățile de arendă, plățile impozitelor, contribuții de asigurări sociale, cele de asigurare medicală obligatorie, etc.

- Au fost elaborate tarifele de costuri ale serviciilor și produselor agricole în sectorul fitotehnic și zootehnic pentru anul 2023.

- Au fost elaborate normativele veniturilor nete pentru zonele Nord, Centru și Sud, obținute în cadrul gospodăriilor țărănești și gospodăriilor casnice auxiliare.

- Au fost identificate produsele/culturile din cadrul sectorului vegetal, horticol și zootehnic pentru elaborarea proiectelor investiționale aferente pentru anul 2023.

- Au fost elaborate 6 proiecte investiționale de tip model, 35 publicații științifice.

- A fost organizată o masă rotundă cu genericul „Lansarea catalogului proiectelor investiționale de tip model pentru sectorul agricol”, 1 decembrie 2023.

- A fost organizată secțiunea ”Economie rurală și sporirea rezilienței sectorului agroalimentar” în cadrul ediției anuale a Conferinței Internaționale ”Creșterea Economică în Condițiile Globalizării”, ediția 2023.

- Informațiile privind tarifele actualizate de costuri și normativele veniturilor nete au fost plasate pe site-ul [www.ince.md](https://ince.md) (<https://ince.md/ro/noutci-i-evenimente/tarife/>).

- Membrii echipei de proiect au participat cu comunicări orale în cadrul a 28 de manifestări științifice (16 internaționale și 12 naționale).

În perioada anilor 2020-2023 în cadrul proiectului de cercetare au fost realizate mai multe activități privind realizarea obiectivelor propuse.

Astfel, au fost realizate o serie de analize privind starea actuală și determinarea limitelor de constrângere a competitivității sectorului agricol al Republicii Moldova; evaluarea unor indicatori cu privire la suportul de stat oferit sectorului agrar, prin utilizarea combinată a metodologiei OECD și MAFAP; evaluarea nivelului sustenabilității exploatațiilor agricole de talie mică, în condițiile actuale din Republica Moldova; cercetarea efectelor politicilor agricole asupra evoluției fermelor și piețelor, fiind elaborat studiul „Analiza stării actuale și determinarea limitelor de constrângere a competitivității sectorului agricol al Republicii Moldova”, ce cuprinde analiza situației sectorului agrar și identificarea limitelor de constrângere a competitivității agriculturii Republicii Moldova.

La compartimentul elaborarea tarifelor de costuri pentru sectorul agricol autohton în perioada 2020 – 2023, anual a fost efectuată actualizarea și perfectarea compartimentului I al ghidului practic „Tarife de costuri și normativele nete în agricultură” – Abordări metodologice privind calculul tarifelor de costuri în agricultură pentru gospodăriile mari și mijlocii și actualizarea și modificarea (conform condițiilor fiecărui an în parte) a compartimentului II al ghidului practic și anume - Considerații metodice privind calculul costurilor de producție

și de comercializare a produselor agricole”. În total au fost elaborate 19309 de unități de tarife, care au cuprins 12533 de unități de tarife de costuri privind serviciile prestate și 6776 de tarife privind produsele agricole (fito - și zootehnice).

La compartimentul elaborarea normativelor veniturilor nete, având ca bază tarifele de costuri, în corespundere cu prevederile art.5 al Legii asistenței sociale, precum și Planului de acțiuni privind eficientizarea modului de acordare a asistenței sociale au fost elaborate în total 72 de normative ale veniturilor nete (câte 18 normative anual), diferențiate pe zonele geografice ale Republicii Moldova (Nord, Centru și Sud), forme de gospodării și grupe de produse (fitotehnice și zootehnice). Normativele au fost transmise anual către Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, fiind aprobate prin Ordinul ministerului în Monitorul Oficial.

La compartimentul proiecte investiționale de tip model, pe parcursul perioadei 2020 – 2023 au fost elaborate 20 de proiecte investiționale aferente mai multor activități și sub-ramuri ale sectorului agricol.

Toate rezultatele s-a materializat prin elaborarea a 100 publicații, inclusiv 1 monografie, 25 de ghiduri, 8 publicații în reviste Web of Science, etc.; 83 de participări cu prezentări în cadrul manifestărilor științifice internaționale și naționale (dintre care, 47 în cadrul conferințelor internaționale); lansarea unui catalog de proiecte investiționale de tip model pentru sectorul agricol (<https://ince.md/ro/noutci-i-evenimente/tarife/1535-catalogul-proiectelor-investicionale-de-tip-model-pentru-sectorul-agricol.html>); desfășurarea a 4 mese rotunde și 4 secțiuni în cadrul Conferinței anuale INCE; informațiile privind tarifele actualizate de costuri și normativele veniturilor nete au fost plasate pe site-ul www.ince.md, la compartimentul Tarife și normative actualizate pentru sectorul agroalimentar al Republicii Moldova <https://ince.md/ro/noutci-i-evenimente/tarife/>.

În urma celor menționate, Senatul ASEM

DECIDE:

1. A aproba rezultatele activității de cercetare științifice în anul 2023 în cadrul proiectului de cercetare și inovare „Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020-2023”, înscris în Registrul de stat al proiectelor din sfera științei și inovării cu cifrul: 20.80009.0807.16, prezentat de conducătorul proiectului dl Alexandru STRATAN, dr. hab., prof. univ., membru corespondent al AȘM.

2. A aproba rezultatele activității de cercetare științifice în perioada anilor (2020 - 2023) în cercetare și inovare „Elaborarea instrumentelor economice noi de evaluare și stimulare a competitivității agriculturii Republicii Moldova pentru anii 2020-2023”, înscris în Registrul de stat al proiectelor din sfera științei și inovării cu cifrul: 20.80009.0807.16, prezentat de conducătorul proiectului dl Alexandru STRATAN, dr. hab., prof. univ., membru corespondent al AȘM.

3. A transmite Raportul Anual însoțit de decizia Senatului ASEM către Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare din Republica Moldova până la 15 ianuarie 2024 pe suport de hârtie (3 exemplare) și electronic (versiuni identice). (responsabil: directorul de proiect).

4. A transmite Raportul Final însoțit de decizia Senatului ASEM către Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare din Republica Moldova până la 15 ianuarie 2024 pe suport de hârtie (3 exemplare) și electronic (versiuni identice). (responsabil: directorul de proiect).

5. A publica în Acces Deschis raportul anual al proiectului pe pagina oficială a ASEM în termen de 3 zile. (responsabili: directorul de proiect, direcția tehnologiei informaționale).

Vice-președintele Senatului ASEM
dr., conf. univ.,

Secretar științific
al Senatului ASEM

Victoria COCIUG

Diana BRAGOI